

УДК 378.008

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Козубовська Ірина Василівна,
м.Ужгород

В статті розглядаються питання моніторингу якості освіти. Обґрунтовано зв'язок між моніторингом і підвищенням ефективності освітнього процесу.

Ключові слова : моніторинг, освіта, педагогічний моніторинг.

Підвищення ефективності навчально-виховного процесу як в загальноосвітніх школах, так і в вищих навчальних закладах є однією з найбільш актуальних проблем сьогодення. Різні аспекти цієї проблеми досліджувалися вітчизняними вченими (І.Зязюн, А.Капська, В.Кравець, С.Максименко, Н.Ничкало, Л.Романишина, В.Семиченко, А.Степанюк, Г.Терещук, В.Чайка та ін.) Водночас, порівняно маловивченим продовжує залишатися питання моніторингу якості освіти і його впливу на підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Окремі дослідження з цієї проблеми проведені вченими С.Бабинцем, В.Гапон, С.Гончаренко, М.Гусаковським, О.Локшиною, Т.Лукиною Т.Олендр, М.Поташник, І.Шимків та ін.

Підкреслимо, що тлумачення самого терміну «моніторинг» доволі відрізняється. Так, під моніторингом розуміють засіб для дослідження реальності в різних науках і засіб забезпечення управління різними видами діяльності.

Зауважимо, що сам термін «моніторинг», що в перекладі означає - контроль, нагляд, спостереження - виник в кінці ХХ століття і застосовувався для позначення цілеспрямованих спостережень за елементами навколишнього природного середовища в просторі і часі. Моніторинг – це постійний контроль за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим прогнозам.

Ученими виявлені певні ознаки, які характеризують моніторинг :- проводиться впродовж тривалого періоду часу;

- вимагає отримання значної кількості інформації;
- вимагає ретельного відстеження ситуації і здійснюється у формі постійної або періодичної перевірки з подальшим документуванням отриманих даних;
- використання стандартів або норми як орієнтирів для об'єктивної оцінки ситуації у визначенні відхилень;
- використання діагностично-контролюючого інструментарію для визначення відповідності встановленим стандартам;
- результат моніторингу зазвичай передбачає доповідь (звіт) про ситуацію;
- оцінка ситуації, що дає основу для подальшої діяльності .

Що стосується використання поняття моніторингу в освіті, то серед учених немає єдиної думки.

В Енциклопедії освіти моніторинг в освіті визначається як спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [1, с.519].

Вчений О.Ляшенко вважає, що моніторинг все більше набуває статусу дослідження, а не емпіричного збору інформації про властивості та характеристики освітньої системи [3]. Його основне призначення-надання надійної, оперативної і ґрунтовної щодо досягнутого стану освітньої галузі, а також виявлення сутності і причин виникнення проблем у цій сфері, ступеня впливу зовнішніх чинників на перебіг процесів, ефективності прийняття рішень і просування освітніх реформ.

Учені часто розуміють цей термін як багатостороннє вивчення різних параметрів функціонування системи освіти чи окремих її елементів або суб'єктів освітнього процесу (моніторинг якості підготовки фахівців з певної спеціальності, матеріально-технічного забезпечення, фінансування), іноді- як відстеження

результативності навчально-виховного процесу (моніторинг навчальних досягнень), або ж вживають у значенні звичайного педагогічного контролю(моніторинг успішності).

Крім терміну «моніторинг» у науковій літературі зустрічається термін «педагогічний моніторинг», який, на думку вчених, означає цілеспрямоване, спеціально організоване, безперервне спостереження за функціонуванням і розвитком освітнього процесу та його окремих елементів з метою своєчасного прийняття адекватних управлінських рішень на основі аналізу отриманої інформації та педагогічного контролю [4].

Інші вчені розглядають педагогічний моніторинг як систему контролюючих і діагностуючих заходів, які відстежують управлінську діяльність учителів у навчально-виховному процесі, рівень навченості учнів та самоорганізацію вчителів.

Узагальнюючи результати наукових досліджень, можна зробити висновок, що під педагогічним моніторингом розуміють систему відбору, обробки, аналізу, зберігання інформації про діяльність педагогічної системи в конкретному напрямку, що забезпечує безперервне тривале відстеження її стану, наступну корекцію навчально-виховного процесу та прогнозування подальшого розвитку освітньої системи.

Очевидно, є підстави стверджувати, що метою педагогічного моніторингу є отримання інформації для проектування розвитку системи освіти на основі вивчення й аналізу динаміки найважливіших показників її стану.

Вітчизняний науковець І.Шимків наголошує на тісному зв'язку таких понять як «педагогічний моніторинг» і «педагогічна діагностика» [5]. Діагностування дає можливість виявити можливі шляхи та способи досягнення результатів навчального процесу. Діагностика охоплює контроль, перевірку, оцінювання, вивчення передумов, умов і результатів навчального процесу на основі збору, систематизації, аналізу й інтерпретації необхідної інформації. Вона здійснюється з метою оптимізації, поетапного планування або обґрунтування значення відповідних результатів для суспільства, прогнозування подальшого розвитку подій з метою уникнення можливих відхилень, створення сприятливих умов для покращання якості навчання. Діагностика тільки тоді має право вважатися моніторингом, якщо вона здійснюється регулярно, системно, за допомогою чітко розроблених критеріїв, показників, засобів оцінки, і якщо на основі її результатів прогнозується подальший розвиток і розробляються конкретні заходи з метою корекції та управління освітнім процесом.

У науковій літературі часто мова йде про такі види моніторингу як внутрішній і зовнішній (П.Маггі, Т.Олендр, І.Шимків та ін.)

Внутрішній моніторинг є передумовою розвитку навчального закладу й основою децентралізованих вимірювань процесуальних і демонстративних ознак. Особливістю цього виду моніторингу є те, що це універсальний інструмент забезпечення високих показників якості та підтвердження позитивної динаміки, а також своєчасне попередження, у разі необхідності, про можливі небажані події.

Проведення зовнішнього моніторингу забезпечується управлінськими структурами освіти або незалежними спеціальними установами найчастіше для отримання статистично значущої достовірної інформації.

Моніторинг може розглядатися як система (сукупність взаємопов'язаних елементів: мети проведення, об'єкту відстеження, суб'єктів організації моніторингу, комплексу показників і критеріїв оцінки, методів збору інформації).

Водночас, моніторинг може розглядатися і як процес (послідовний збір різносторонньої інформації про якість освіти, її опрацювання, систематизація, аналіз, оцінка, прогнозування подальшого розвитку, розроблення заходів корекції).

Аналіз наукових досліджень з проблем моніторингу якості

освіти засвідчує, що моніторинг не тільки дає можливість відстежувати результати діяльності системи освіти, але й суттєво впливає на якість її функціонування.

Отже, моніторинг-це дослідницький процес, що вимагає постійного й стандартизованого спостереження за різними аспектами надання освітніх послуг; аналізу отриманої інформації для виявлення змін і попередження виникнення негативних явищ; регулярного оцінювання та прогнозування подальшого розвитку системи вищої освіти, прийняття управлінських рішень.

Моніторинг може розглядатися і як система, і як процес. Це поняття є ширшим, ніж такі поняття, як контроль, оцінка, спостереження.

Моніторинг якості освіти доцільно здійснювати на таких рівнях: інституційному, регіональному, національному і міжнародному. Він повинен бути постійнодіючим і включати конкретні етапи: оцінка фактичного стану системи освіти та найважливіших чинників, які впливають на її стан; прогнозування розвитку та стану освітньої системи; оцінка прогнозованого стану та регулювання якості освіти для прийняття управлінських рішень.

Література та джерела

1. Енциклопедія освіти Академія пед. наук України; / головний редактор В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
2. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / заг.ред. О.І.Локшиної. – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.
3. Хохлова С.В. Моніторинг якості школьного образования: автореф. дисс. на соиск. научн. степени канд. педагогических наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Хохлова Светлана Викторовна. – Тюмень, 2003. – 240 с.
4. Шимків І.В. Моніторинг якості освіти в школах Німеччини другі половини ХХ століття: дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Шимків Інна Василівна. – Тернопіль, 2008. - 281 с.

В статье рассматриваются вопросы мониторинга качества образования. Обоснована связь между мониторингом и повышением эффективности образования.

Ключевые слова: мониторинг, образование, педагогический мониторинг.

In this article the questions of the education monitoring have been considered. The connection between the monitoring process and the quality of education has been underlined.

Key words: monitoring, education, educational monitoring.